

ALV
zaterdag
30 mei

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - zomer 2026 - jaargang 40

Blik op zichtlijnen

Rewilden in de Jufferswaard?

Reijerscamp: een boswachter vertelt

ivn natuur
educatie

Namen en adressen

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas echt bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Voorzitter

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
henny.tax@gmail.com

Secretaris

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 06 - 26 61 63 54,
Beukenlaan 21, 6862 HS Oosterbeek

Penningmeester

Con van Regteren, 06 - 11 62 52 11,
jsvanregteren@gmail.com

Bestuurslid / Website-beheer

Han van Kaam, h.vankaam@gmail.com, 06 - 18 93 59 25

Bestuurslid

Wouter Hiskemuller, wouter.hiskemuller@hotmail.com,
06-23473298

Werkgroep Landschapsonderhoud

Albert Smit, smit.albert52@gmail.com, 06 - 53 65 89 50

Redactie Zuidwester,

a.i. Maria van Kempen, kempenvanm118@gmail.com
06-44 19 38 31

Ledenadministratie en bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@gmail.com, 0317 - 31 94 90

Werkgroepen Beken en sprengen

Werkgroep Beken en sprengen Renkums beekdal, Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com, 0317 - 31 51 17
Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek, Gert Kreggemeijer, 06 51 76 28 11, mckregg@hetnet.nl
Werkgroep Beken en sprengen Oorsprongbeek, Hans van Leeuwen, 026 - 333 31 39 / 06 - 12 42 03 23,
leeu9362@planet.nl

Landgoed-werkgroep De Kamp

Maarten Kubbe, 06 - 41 99 82 12, mkubbe@yahoo.com

Werkgroep Jufferswaard

Hermien Mijnen, 06 - 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 - 31 82 12

Werkgroep Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 - 334 30 77
Heemtuin De Zomp
Ingang Fangmanweg/hoek Dam, Oosterbeek

Werkgroep NME

Ineke Puijk, inekepuijk@yahoo.com, 0317 - 41 75 75

Werkgroep Natuur en zorg

Mary de Jong, mary-dejong@hotmail.com,
06 - 40 95 46 37

Werkgroep Renkumse duizendknoopbrigade

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

IVN Gelderland

Oude Kraan 72, 6811 LL Arnhem, 026 - 351 29 27
 gelderland@ivn.nl
Website: www.ivn.nl/provincies/gelderland/

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020 - 622 81 15, info@ivn.nl

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 25,- per jaar. Om lid te worden klik je op 'Lid worden' op de internetsite ivn.nl. Vul daar het aanmeldformulier in en kies als afdeling 'Zuidwest Veluwezoom'. Als lid ontvang je vier keer per jaar het afdelingsblad Zuidwester en vier keer per jaar het landelijke blad Mens en Natuur. IVN Zuidwest Veluwezoom is actief in de gemeente Renkum en Wageningen

Kolibrielvlinder op salie

Foto's

De foto's op de voor- en achterpagina zijn gemaakt door Edith Gerritsma

IVN Zuidwest Veluwezoom - zomer 2026 - jaargang 40

Van de voorzitter

Onze tuin is de spiegel van de seizoenen. Bijna kaal, stil in de winter en vol leven en opkomend groen in de lente. Heerlijk die zon om in te zitten luis-terend naar de merels en zanglijsters die hun best doen.

Maar, ik kan het niet laten, die droogte trekt ook een grauwe sluier over het fraaie geheel, voor hen die het willen zien. De stoet aan bosbranden, al anderhalve maand voor de zomer die nog moet beginnen, zou toch een krachtig signaal moeten zijn. Maar nee, we klagen (voor de meeste mensen terecht) over de hoge benzineprijzen. Maar geen enkele keer hoor of lees ik dat dit probleem ook een kans is om te proberen minder brandstof te gebruiken, bijvoorbeeld door de auto te laten staan voor de boodschappen. Of met de fiets te gaan, aangemoedigd door het droge weer. Het autogebruik en dus koolstofdioxide-uitstoot is juist toegenomen door de zoektochten naar goedkopere benzine.

30 mei gaan we, na de algemene ledenvergadering, kijken naar de Binnen-veldse Hooilanden bij Wageningen. Een prachtig nieuw natuurgebied dat laat zien hoe het waterrijke Nederland er vroeger uitzag met een grote bio-diversiteit. Voor wie de ALV gemist heeft, vraag ik aandacht voor het nieu-we huishoudelijk reglement dat op onze vernieuwde site is opgenomen. Naast de statuten beschrijft het reglement hoe we het bestuur inrichten en hoe we met elkaar omgaan. Vanzelfsprekend houden we ons als IVN-leden aan de normale omgangsvormen, maar het is goed dat ook nog eens op te schrijven.

De uitnodiging voor de ALV heeft u bij het lezen van deze zomer Zuidwes-ter al per mail ontvangen. Behalve aan de jubilarissen besteden we bij de ALV ook aandacht aan het vertrek van Folchert van Dijken als bestuurslid en Wiebe Selders als coördinator van de werkgroep de Heelsumse beek. Hierover elders in deze Zuidwester meer informatie.

Ik wens jullie veel leesplezier met deze Zuidwester.

Henny Tax

Inhoud

- 3 Van de voorzitter
- 4 Dromend over het Veluws Gletsjer Paradijs
- 5 Wiebe 30 jaar met de voeten in het water
- 6 De Noordberg door de ogen van Xeno Münninghoff
- 7 De kokerjuffer een ware architect
- 8 Reijerscamp: een boswachter vertelt
- 9 Gave gaaien geluiden
- 10 Sterrenschot: het mysterieuze slijm langs de waterkant
- 11 Blik op zichtlijnen
- 12 Veluwezomer bij MergenMetz: volop kunst, cultuur én natuur
- 13 Het beukenbos bij Rolandseck
- 13 Het Park Vertelt
- 14 Rewilden in de Jufferswaard?
- 15 Kort van Stuk
- 15 Mededelingen bestuur

Colofon

Redactie:

Albert Bos, Maria van Kempen,
Edith Gerritsma, Jeannet Scheffer
en Sep Van de Voort

Drukker:

Editoo B.V. te Veenendaal

Redactieadres:

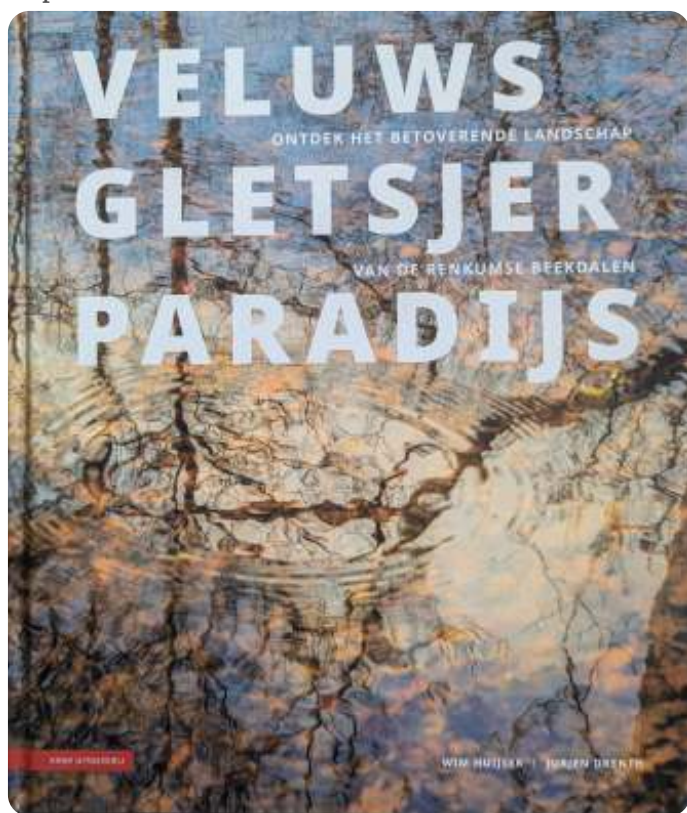
ad interim: Maria van Kempen
06 44 19 38 31
kempenvanm118@gmail.com

De uiterste inzenddatum van
kopij voor het voorjaarsnummer
is 17 augustus 2026.

Dromend over het Veluws Gletsjer Paradijs

AUTEUR: HENNY TAK

Het Veluws Gletsjerparadijs met centraal de Wolfhezer Sandr met het Renkums en het Heelsums Beekdal is ontstaan na de ijstijden, waarbij het zand van de opgestuwde heuvelruggen met het smelt- en regenwater in de richting van het Rijndal spoelde. Mathieu Pinkers, heeft als voorzitter van de Stichting Renkums Beekdal voor het Gletsjerparadijs een burgerinitiatief opgezet. Zijn doel was om over gemeentegrenzen heen de Sandr en de dalen met hun beken te beschermen en het gebied verder te ontwikkelen als een robuuste corridor. Water, planten en dieren van de noordelijke Veluwe krijgen in dit plan een vrije doorgang naar de vruchtbare weilanden langs de Nederrijn. Het resultaat, een visieverhaal, getiteld Stromende Beken Verbinden, is aangeboden aan de gemeenten en de provincie.

Mathieu werd ook de aanjager voor een fotoboek om de schoonheid van de natuur in het paradijs bij de Veluwenaren onder de aandacht te brengen. De bekende streekauteur Wim Huijser en fotograaf Jurjen Drenth maakten een aantal wandelingen door het zuidwestelijk gedeelte van de Veluwe en beschrijven hun betovering in woord en beeld. De KNNV uitgeverij werkte samen met vormgever Kingling om het 180 pagina's tellende boek op de markt te brengen, financieel ondersteund door talrijke instanties.

Het boek bevat gebiedsbeschrijvingen, gegroepeerd rond de wandelingen die de auteurs maakten. Je leest over thema's als het ontstaan van het gebied, de invloed van de menselijke activiteiten en over de planten en dieren die er leven. De foto's nemen je mee in de dromen van de wandelaars. Door hun werkwijze is een uniek boek ontstaan dat zich onderscheidt van de andere boeken over de Veluwe, die de laatste tijd zijn verschenen. In hun paradijsboek is niet de wetenschappelijke systematiek leidend maar de ideeën die in het volle hoofd van Wim opborrelen bij het bekijken van het landschap. Je moet als lezer van het vlot lezende verhaal wel goed je best doen om de draad vast te houden. Ik moest regelmatig terugkijken op de groot afgedrukte geomorfologische en landgebruik kaarten om de beschrijvingen te kunnen plaatsen. Op pagina 122-123 staat een indrukwekkende luchtfoto van de met sneeuw bedekte Veluwe. Die is zo bewerkt dat je naar een besneeuwd Alpenlandschap lijkt te kijken. Het laat je de essentie van het Gletsjer Paradijs met de rondom afstromende beken beleven.

De grote foto's die een dromerige sfeer uitstralen vullen de teksten goed aan. In aanvullende kaders en tekeningen staat informatie over de geschiedenis, het gebruik van het gebied en de beken en over de planten en dieren. Op het einde van het boek zijn tien wandelingen opgenomen in de vorm van knooppuntenroutes. Voor mij vormen ze een aansporing om met andere ogen op de Veluwe te gaan wandelen, zoekend naar de elementen die de aandacht van Wim en Jurjen hebben getrokken. Het boek zelf is te zwaar om mee te nemen op de wandelingen. Het is eerder bedoeld om thuis de aandacht te trekken van je bezoek en kan zo aanleiding zijn om de schoonheid en het belang van onderhoud en natuurontwikkeling op de Sandr te bespreken.

Het boek is voor €29,95 te koop bij onder andere het informatiecentrum van het Renkums Beekdal en bij boekhandelaren.

Wiebe 30 jaar met de voeten in het water

AUTEUR: MARIA VAN KEMPEN

Wiebe Selders is na ongeveer 30 jaar gestopt met zijn vrijwilligerswerk in en bij de beken. Als ik hem spreek, merk ik dat hij er nog lang niet over uitgepraat is. Hoe is je werk voor de beken begonnen? vraag ik. 'Vroeger maakten de fabrieken de Renkumse beken schoon. Zij hadden daarvoor 'beekprutters' in dienst. De fabrieken verdwenen en daarmee ook het onderhoud van de beken. IVN heeft indertijd twee groepen opgericht, een beleidsgroep en een laarzengroep.' Wiebe werkte samen met onder andere Ruud Schaafsma in de beekgroep Renkums beekdal, de laarzengroep. Dat was rond 1995. 'En we noemen onszelf nog steeds beekprutters' zegt Wiebe. Ze hebben blad en humus uitgegraven, zodat de Renkumse beken weer gingen stromen. 'Dat is de kick,' zegt Wiebe 'dat je ineens weer water ziet stromen.'

Wiebe werkte ongeveer 15 jaar in deze groep. In die periode deed het Waterschap het onderhoud van de Heelsumse beek. Dat gebeurde machinaal en was niet natuurvriendelijk. Daarom hebben het Waterschap en Natuurmonumenten samen met het IVN de werkgroep Beken en Sprengen Heelsumse beek opgericht. (Natuurmonumenten bezit het gebied, maar het Waterschap is verantwoordelijk voor onderhoud van de Heelsumse beek, een A-beek). Wiebe stapte samen met andere mensen over naar de Heelsumse beekgroep en was daar tot voor kort de coördinator. Zijn doel is steeds: water in de beek krijgen en houden.

Nu onderhoudt een groep van tien mensen de Heelsumse beek vanaf de spreng op de Wolfhezerheide tot aan de oostkant van het weiland van Gerritsen. En met succes. In de spreng staat de zeldzame waterpinksterbloem en een zeldzaam, oranje, klein paddenstoeltje: het beekmijtertje. De groep haalt blad en humus uit de beek en begroeiing, zoals berk en braam, weg van de taluds. Ze werken elke week op woensdagmorgen, 's zomer en 's winters. In het broedseizoen mogen ze niet in de beken werken. Dan overleggen ze met Natuurmonumenten waar en wat wel kan. Er is altijd een groep aanwezig. Zo lang samen werken heeft voor een sterke onderlinge band gezorgd.

Foto: Maria van Kempen

Wiebe en ook de rest van de werkgroep pakken ook de Papiermolenbeek, de Wolfhezerbeek en de Rondeelbeek aan: uitgraven tot op de oorspronkelijke zandbodem, zodat het water zichtbaar is als de grondwaterstand hoog genoeg is. Ze hebben dat met succes gedaan bij de Papiermolenbeek, die na een lange periode van droogstand water voerde na het natte voorjaar van 2023. Een kick voor de hele groep, die al werkend ineens water zag! Natuurmonumenten is verantwoordelijk voor deze drie beken (B-beken) en wil ze wel zichtbaar houden in het landschap, maar vindt onderhoud niet nodig. Het Waterschap heeft daar geen bezwaar tegen. Wiebe vindt het, behalve voor de natuur, ook cultuurhistorisch van groot belang dat niet alleen de beken, maar ook het water zichtbaar is, als de grondwaterstand hoog genoeg is en dat kan alleen door degelijk onderhoud. De discussie met Natuurmonumenten hierover is nog niet afgerond. Het water van de drie beken stroomt overigens niet rechtstreeks in de Rijn; elders gaat het weer ondergronds.

Ik vraag Wiebe welke adviezen hij heeft voor de groep die hij achterlaat. Daar hoeft hij niet lang over na te denken: 'Ook beleidsmatig werken, invloed uitoefenen en door PR draagvlak creëren. Een beetje activistisch zijn.' Zelf zit hij nog in de werkgroep stromende beken. Daar kan hij zijn doel: water in de beken krijgen en houden, blijven uitdragen. En een beetje activistisch blijven.

De Noordberg door de ogen van Xeno Münninghoff

AUTEUR: JEANNET SCHEFFER

Onlangs was ik in het Noord-Veluws museum in Nunspeet voor de expositie *“Pleidooi voor het landschap”*. Een expositie die je meeneemt naar de wereld van de schilders van de Oosterbeekse school (ca. 1850-1870), de eerste kunstenaarskolonie in Nederland. Ook de Renkumse kunstvereniging Pictura Veluensis (1902-1935) komt aan bod. Tussen al dat moois bleef één schilderij mij bezig houden. Het voelde verrassend vertrouwd. Zou dit niet gewoon bij de Broekhorst zijn? Het dierenpension onderaan de Noordberg waar ik vaak wandel met onze hond?

Maar eerst over de Noordberg zelf, gelegen tussen Renkum en Heesum. Een berg van 26 m hoog met opvallend steile hellingen. Als kind, opgegroeid in de Dorpsstaat in Renkum, begreep ik de naam nooit helemaal. Ik wist dat het westen Wageningen was, het oosten Oosterbeek. Maar de Noordberg het noorden? Nu, jaren later, lees ik dat de naam stamt van *“den Oortberg”* en oort is een hoek.

Vaak wordt gedacht dat de Noordberg een onderdeel is van de stuwwal vanuit Arnhem, omdat die visueel door lijkt te lopen, nu onderbroken door de A50. Maar het is een uitloper van de Sandr van Wolfheze, gevormd door smeltwaterstromen, waarin de Renkumse en Heesumse beek hun weg hebben uitgesneden. Deze Sandr is de grootste spoelzandwaaier van Nederland.

Behalve dat de Noordberg legerplaats voor de Franse troepen was, diende hij ook als galgenheuvel. En er woonden mensen. Dat is te zien op het schilderij van Xeno Münninghoff, een schilder die lid was van Pictura Veluensis en tevens directeur van de tekenscholen in Renkum en Oosterbeek.

Xeno Münninghoff, 1910. De Noordberg bij Heesum met het beekdal, de Rijn en de Heesumse beek op de achtergrond

Met wat speurwerk en hulp via Facebook kwam ik erachter dat dit zo goed als zeker de oude boerderij van de Broekhorst is (dank aan Clairi Nieuwland en Remi Viellé-voye!). Deze boerderij, of een latere versie ervan, is aan het einde van de tweede wereldoorlog in brand geschoten door oefeningen van Engelsen vanuit de Betuwe. De boerderij is herbouwd en nu een bekend regionaal dierenpension.

Wat opvalt op het schilderij, maar ook op de ansichtkaart, is het deels onbegroeide zand om het gebouw. Er zijn weinig bomen en er is ruim zicht op de omgeving. Dit beeld zie je vaker terug op afbeeldingen van deze streek die circa 100 jaar of ouder zijn. Het dekzand is nog steeds vindbaar bij afdalingen naar de Jufferswaard, zeker na een flinke regenbui.

Wonderlijk dat ik via de omweg Nunspeet weer dichterbij mijn eigen omgeving kwam. Eerder bezocht ik een expositie in museum Veluwezoom over Theophile de Bock. Jammer dat dit museum per 1 juni weg gaat uit kasteel Doorwerth. Voor deze waardevolle collectie met ca. 1400 voorwerpen lijkt een goede locatie binnen de gemeente Renkum nog niet in zicht. Hoe bijzonder zou het zijn als de gemeente Renkum zich met een mooi museum aansluit bij de andere Europese kunstenaarskolonies? Zeker omdat Oosterbeek één van de eerste kunstenaarskolonies buiten Frankrijk was! Het unieke van de schilderijen van beide scholen is dat ze de geschiedenis laten zien van dit mooie stukje Zuidwest Veluwe. En ook hoe het landschap met zijn bewoners voortdurend in verandering is.

De kokerjuffer, een ware architect

AUTEUR: JEANNET SCHEFFER

Er zijn veel wonderlijke en fascinerende soorten insecten. De schietmot hoort daar zeker bij. In Nederland zijn er ongeveer 180 soorten. De larve van de schietmot wordt kokerjuffer genoemd.

Dit beestje maakt als een architect zijn eigen huisje van planten, takjes, bladeren, steentjes en zand. Zo zijn ze goed beschermd en min of meer onzichtbaar onder water in hun bewegend huisje.

Doordat ze als het ware zo ingeweven zijn, is er veel zuurstof nodig om te overleven. Dat vraagt een zuurstofrijke biotoop. Dood hout en blad is voor hen ook belangrijk, ze breken het af en maken zo de beken weer schoon. Dat is win win voor de beek en de kokerjuffer!

Meerdere keren vervellen is voor de larve geen probleem, ze past de koker qua grootte gewoon aan. Tegen de tijd dat de larve gaat verpoppen tot schietmot wordt de koker afgedicht.

Als het zover is dat het volwassen insect uit kan vliegen als schietmot, beweegt hij richting de oever om daar open te breken. De schietmot, die maar een kort leven heeft van dagen tot maanden, is vooral gericht op voortplanting.

Foto Jeannet Scheffer

Dit gebeurt voornamelijk in het donker. Zijn de eitjes eenmaal gelegd, dan is het leven van de schietmot ook volbracht.

In 2014 zijn er in de middenloop van de Heelsumse beek ruim 2000 kokerjuffers (soort *Lepidostoma basale*) uit Limburg uitgezet door het Wageningse instituut Alterra. Uit later onderzoek blijkt de kokerjuffer hier te floreren. Dat is veelzeggend over hoe de kwaliteit van het water in deze beek ondertussen weer is!

Kokerjuffer met blaadjes en takjes- foto J. Soetens

Kokerjuffer met zandkorreltjes
Foto M.J. Sanabria

Kokerjuffer pop
foto M.J. Sanabria

Kokerjuffer onder steen
Foto M.J. Sanabria

Kokerjuffer met plantendeeltjes – foto J. Soetens

Kokerjuffer stukjes hout
foto M.J. Sanabria

Schietmot, Oecetis ochracea

Met dank aan globenederland.nl

Naakte kokerjuffer – foto M.J. Sanabria

Reijerscamp: een boswachter vertelt

AUTEUR EN FOTO'S: MARIA VAN KEMPEN

Op een maandagochtend, eind april wandel ik met Pieter de Leeuw, boswachter ecologie van Natuurmonumenten, in natuurgebied de Reijerscamp bij Wolfheze. Mijn voorbereiding met vragen lijken niet nodig. Pieter vertelt, ziet en hoort van alles wat me interesseert. Hij hoort een geelgors zingen en even later zien we hem zitten op een tak in een berk. Hier is toch weinig te eten voor hem, lijkt me. Dat klopte. Het is 'een zangpost voor een partner'. En fijn, dat hij hier is, want het gaat niet goed met de soort. Een andere opmerkelijke vogel die we niet gezien hebben, maar hier wel broedt, is de grauwe klauwier. Zeven broedpaartjes. Vergeleken met deze twee soorten zijn de veldleeuwrik en de roodborsttapuit, die we wel zagen, een beetje gewoontjes!

Het gebied is in 2004 aangekocht door Natuurmonumenten en daarna ingericht in samenwerking met de bewoners van Wolfheze, die graag een open landschap wilden behouden. Daarvoor was er intensieve landbouw en bodembemesting. Het gebied zorgt nu voor een ecologische verbinding tussen de Planken Wambuis en de Doorwerthse en Wolfhezerheide. In 2012 is het Jac P. Thijsse ecoduct aangelegd. Dat heb ik nog nooit gezien, zeg ik. Dat blijkt ook de bedoeling. Het ligt in een rustgebied dat ook bij de Reijerscamp hoort. Het is alleen voor dieren als edelherten, wolven, dassen en natuurlijk ook reptielen.

Overigens laten de rustzoekers wel sporen achter in het wandelgebied. Pieter wijst me op een latrine van dassen: meerdere gaatjes in de grond met dassenpoep. Dit doen ze op een flinke afstand van hun burcht. 'Kuisse dieren', prijst Pieter ze. Netjes als ze de gaatjes ook weer afsluiten, zou ik zeggen. Maar nee.

Ik heb me vaak afgevraagd of de berkenbosjes op de Reijerscamp zijn aangeplant. Dat blijkt niet het geval. Die zijn vanzelf gekomen. Berken zijn pioniers en zij waren er als een van de eerste nadat de grond was vrijgemaakt voor natuur. Behalve weghalen van wat jonge opslag, wordt er weinig ingegrepen in dit gebied. Zomer en winter lopen er ongeveer 25 runderen, blaarkoppen, die zorgen voor biodiversiteit. Ze eten het gras weg en maken zo ruimte voor kruiden, zoals jacobskruiskruid, margrietten, akkerviooltjes en ooievaarsbekjes. En die trekken weer insecten aan. Datzelfde geldt voor de koeienvlaaien. Daarin huizen mestvliegen en mestkevers die weer een lekker hapje zijn voor vogels. Dat helpt de vogels om de winter door te komen en beïnvloedt de vogelstand positief.

Er zijn plagvlakken gemaakt: een laag bemeste grond is daar weggehaald, waardoor de bodem schraal is. Daar groeit nu onder andere stekelbrem, muizenoor, buntgras en twee eerder zeldzame soorten viltkruid. Verder hier en daar struikheide en veel kortstmossen. Op sommige plekken is heidebodem opgebracht, maar er is geen heidevlakte. Pieter legt uit dat deze in mijn ogen wat dorre, bruine vegetatie juist ruimte biedt aan veel soorten insecten. Hij wijst meteen op een kleine vuurvlieder die leeft op schapenzuring.

Door de enthousiaste verhalen van Pieter concludeer ik dat de natuurontwikkeling in de Reijerscamp naar wens verloopt. Er is een behoorlijke biodiversiteit en het gebied ziet er mooi en open uit. Pieter is het daarmee eens als je het vergelijkt met 25 jaar geleden. 'Maar 60 jaar geleden stonden hier nog valkruid en rozenkransje. Die zijn nu uitgestorven op de Veluwe.'

Er is nog wat te wensen over.

Gave gaaien geluiden

AUTEUR: SEP VAN DE VOORT

Het begon allemaal in het eerste voorjaar dat we in Doorwerth woonden, nu zo'n drie jaar geleden. Ik hoorde het geluid van een vogel dat ik niet thuis kon brengen. Drie keer achter elkaar een vrij hoog geluid van ongeveer een seconde dat een beetje klonk alsof er een wiel aanloopt, gevolgd door een seconde stilte. En na een iets langere pauze klonk het weer opnieuw. Niet heel erg hard maar wel védragend, een erg rustig en vriendelijk geluid. Al snel holde ik met mijn telefoon en luisterapp naar buiten zodra ik het geluid weer hoorde, maar zelfs de Merlin bird app kon het niet thuis brengen. Ik hoorde het geluid slechts gedurende een korte periode, dus ik dacht aan een doortrekker: de rest van het jaar hoorde ik het geluid immers niet.

Het volgende voorjaar was het weer raak, weer datzelfde vriendelijke, rustige maar védragende geluid en opnieuw gaf de vogelapp geen sjoegje. Totdat ik op een ochtend het geluid erg dichtbij hoorde en het tot mijn stomme verbazing uit de keel van een gaai kwam die in de boom van de buurvrouw zat. Ik hoorde niet alleen het aanlopende wiel maar ook een soort geklepper, een beetje zoals ooievaars doen, maar dan veel zachter. Ook dat geluid werd geproduceerd door de gaai, zij het dat het geen snavelgeklepper was maar het leek uit zijn keel te komen. Baltsende gaaien (scan de QR code)! Vandaar dat je het geluid maar gedurende een korte periode hoort.

Ineens bekeek ik de gaai met heel andere ogen. In onze tuin zitten vaak en veel gaaien en dat zul je weten ook. Er zijn weinig vogels die met zoveel overgave en lelijkheid kond doen van hun aanwezigheid: het gekrijs van de beesten is niet van de lucht en krijsen kunnen ze! Op grote afstand communiceert de hele groep met elkaar en dat doen ze tamelijk effectief en luidruchtig.

Maar met deze nieuwe kennis over de gaai, ging ik de vogel eens aandachtiger volgen. We wonen op een heel stil plekje en de gaaien zitten vaak vrijwel boven ons in de boom. Als je dan goed op ze let kun je zien en horen dat ze niet alleen kunnen krijsen. Van gaaien is bekend dat ze meesters zijn in het imiteren van andere vogels (en nog veel meer geluiden). Vaak is het functioneel, bijvoorbeeld als ze het geluid van een buizerd nadoen en daarmee voedselconcurrenten de stuipen op het lijf jagen. Ook familieleden als de ekster, kraai en kauw kunnen ze prima imiteren.

Maar op een stille zomerse dag zag ik twee gaaien in de boom vlakbij zitten. Duidelijk gericht op elkaar, met kleine buiginkjes van hun koppen elkaar nauwkeurig in de gaten houdend met hun alerte slimme kraalogen en ondertussen zachte geluiden makend. Een zacht klikken met daar tussendoor korte, hoge geluidjes. Ik kan het eigenlijk niet beter omschrijven dan dat het klonk als een gesprek van een koppel dat elkaar net de liefde had verklaard en nu gelukkig van elkaars aanwezigheid genoot: zachtjes keuvelend met vooral erg tedere geluiden. Dit paste helemaal niet bij mijn beeld van weliswaar erg mooie en kleurrijke, maar toch vooral ook zeer luidruchtige, agressieve nestrovers. Integendeel, hier zaten duidelijk erg sociale, intelligente wezens op de tak die zo te horen een flink scala aan communicatie tot hun beschikking hebben. Ik heb mijn visie op de gaai hier in Doorwerth drastisch herzien, al blijven het natuurlijk schavuiten en is geen nest voor ze veilig.

Sterrenschot: het mysterieuze slijm langs de waterkant

AUTEUR: EDITH GERRITSMa

Bij woorden als *sterrenschot* en *heksensnot* slaat mijn fantasie al snel op hol. Ik zie kleine stukjes witte slijmerige bolletjes en slierten. Maar wat is dit raadselachtige spul nu eigenlijk? En waar komt het vandaan?

Als je in het voorjaar langs de oever van een sloot of plas loopt, is de kans groot dat je sterrenschot aantreft: een witte, doorzichtige, geleïachtige massa. Hoewel het er bijna buitenaards uitziet, is de oorsprong verrassend aards. Sterrenschot is het uitgebraakte restant van een roofdier dat een zwanger vrouwtje van een kikker of pad heeft opgegeten.

Reigers, ooievaars, vossen en marterachtigen zijn dol op amfibieën, vooral in het voorjaar wanneer deze dieren traag zijn en massaal onderweg naar hun voortplantingswateren. Een vrouwtjeskikker draagt dan duizenden eitjes in haar buik, omgeven door een eiwitrijke gel die sterk opzwelt zodra deze met water in aanraking komt. Als alles goed gaat zet een vrouwtjeskikker haar eitjes af in het water. Daar zwellen de omhulsels op tot het bekende kikkerdril of paddensnoeren. Deze onbevuchte eitjes worden uitwendig bevrucht door een mannetje.

Maar wanneer een roofdier de kikker of pad onderweg grijpt, belanden de eitjes in de maag van de predator. Daar komen ze in aanraking met vocht en maagsappen waardoor de zweleiwitten beginnen op te zwellen. Niet echt een prettig gevoel: het dier braakt de brij dus uit. Wat achterblijft op de grond is het mysterieuze sterrenschot: een klomp doorzichtige gel, soms met nog zichtbare zwarte eitjes erin.

Sterrenschot hoeft echter niet altijd via de maag naar buiten te komen. Soms laten roofdieren delen van de prooi liggen, zoals de eierstokken. Wanneer deze in contact komen met regen, dauw of mist, zwellen de eitjes alsnog op tot dezelfde geleïachtige substantie. Zo kan sterrenschot ook ontstaan zonder dat er sprake is van uitbraken.

Sterke verhalen

Maar waar komt die benaming *sterrenschot* en *heksensnot* nou vandaan? Vroeger tastte men volledig in het duister over de herkomst van deze geleïachtige substantie. Sommigen dachten dat het een restant was van een vallende ster. Anderen dachten dat het witte spul was achtergelaten door een verkouden, overvliegende heks.

Sterrenschot kun je het hele jaar vinden, maar vooral in het vroege voorjaar. Amfibieën zijn in dat jaargetijde nog traag en daardoor kwetsbaar, terwijl predatoren juist profiteren van deze tijdelijke overvloed aan voedsel. Bovendien bevinden de eitjes zich in een ontwikkelingsfase waarin ze rijk zijn aan zweleiwitten, wat de kans op het ontstaan van sterrenschot vergroot. Buiten het voortplantingsseizoen zijn de eitjes minder ontwikkeld en blijven ze dieper in de buikholte, waardoor sterrenschot minder snel ontstaat.

Dus de volgende keer dat je een wit, doorzichtig gelatineachtig klompje aan de oever ziet liggen: weet dan dat het dus geen overblijfsel is van een vallende ster of een souvenir van een verkouden heks, maar een braaksel van een roofdier dat een kikker of pad heeft gegeten.

Blik op zichtlijnen

AUTEUR EN FOTO'S: HENNY TAK

Zichtlijnen op de Veluwe hebben eeuwenlang de aandacht getrokken van de inwoners. Met de komende monumentendag wil IVN Zuidwest Veluwezoom hier samen met het PER (Platform Erfgoed Renkum) aandacht aan besteden. PER is een samenwerkingsverband dat zich inzet voor behoud en zichtbaarheid van erfgoed in de gemeente Renkum.

Bij monumenten denken de meeste mensen aan gebouwen. Maar ook landschappelijke elementen, zoals zichtlijnen kunnen monumenten zijn. In de negentiende eeuw zijn in onze omgeving veel villa's als lusthoven gebouwd. De inrichting van de tuin was onlosmakelijk verbonden met ('s zomers) wonen in een groene omgeving, weg van de drukke, bedompte stadssfeer. Een weids uitzicht vanuit het huis paste daarbij. Zichtlijnen waren een middel waarmee tuinarchitecten zoals Sprenger, Copijn en Voorhoeve zorgden voor een blik op een mooie verte. Je leende als het ware het landschap van de burens, bijvoorbeeld door een zichtlijn vanaf de Veluwerand over de Betuwe naar de kerktoren van Elst.

Al eerder hadden vorsten zichtlijnen in bossen gemaakt door lange rechte lanen aan te laten leggen met strakke rijen bomen aan weerszijden ervan. Toen waren deze lanen nog bedoeld om snel van de ene plaats naar de andere te gaan bij de jacht of met een leger. Een laan zorgde voor een doorkijkje en een oprit naar een statig landgoed.

Zichtlijn Westerbouwing

zichtlijn Duno

Je richt met een zichtlijn de aandacht van de bezoeker op jouw gebouw. De toegangslaan startte vaak met een versierde poort met beelden of siersmeedwerk erop, zoals bij het oorspronkelijk koninklijke domein ONO in Renkum of bij Duno.

Zichtlijnen in de Veluwezoom kregen een extra accent door de hoge ligging met uitzicht in de richting van de lager gelegen Rijn of de Betuwe. Het landgoed Duno bij Heveadorp heeft zulke markante zichtlijnen. Nog steeds kun je vanaf het grasveld bij het verdwenen landhuis op het Dunoplateau genieten van het uitzicht in de richting van de Betuwe.

Zichtlijnen verdwijnen steeds meer. Veel landhuizen zijn weg en hun landgoederen maken deel uit van het omliggende bos. Soms zijn er nog restanten van de door tuinarchitecten ontworpen Engelse tuinen te zien, bijvoorbeeld de twee zichtlijnen aan de achterkant van villa Laag Wolfheze. Tuinarchitect Voorhoeve ontwierp deze zichtlijnen met uitzicht op de Wolfhezerheide. Gelukkig houden de huidige eigenaren deze zichtlijnen goed in stand door opkomende struikgewas te laten snoeien.

Ook de beide zichtlijnen op de Westerbouwing in de vorm van een groene V zijn er nog. Bij de Sonnenberg-Valkenburg (Oosterbeek) zijn nog beukenlanen te zien die oprijzen in de vorm van groene gotische kathedralen. Minder gelukkig is het gesteld met de zichtlijn vanaf de van Eeghenbank bij de Pietersberg in Oosterbeek. De familie van Eeghen had bedongen dat vanaf de bank het uitzicht op de Rijn behouden zou blijven. Door de bouw van huizen en door grote bomen is er nauwelijks iets over van deze zichtlijn.

Wij, IVN ZWV, pleiten voor het handhaven van de zichtlijnen als historische monumenten in de gemeente Renkum. Zichtlijnen zijn belangrijk om het gemeentelijk groen aantrekkelijk te houden voor bezoekers van de Veluwezoom.

IVN ZWV biedt tijdens openmonumentendag in het tweede weekend van september een wandeling aan over Rolandseck bij Doorwerth. Daar zal aandacht zijn voor de beukenhakhoutcultuur en de langzaam verdwijnende zichtlijn.

Twee zichtlijnen bij de Westerbouwing

Op Rolandseck was in het verleden een prachtig uitzichtpunt over de Betuwe. Nu is er alleen een restant over, omdat de bossen in de omgeving de kans kregen volwasen te worden. De boomkruinen belemmeren het uitzicht vanaf de heuveltop.

Veluwezomer bij MergenMetz: volop kunst, cultuur én natuur

AUTEUR: EDITH GERRITSMa

Komende zomer bruist het van de activiteiten bij de Tuinen van MergenMetz in Doorwerth onder de noemer *Veluwezomer*. Niet alleen op het gebied van kunst en cultuur, maar zeker ook op het gebied van natuur en natuurbeleving. Deze Veluwezomer vindt plaats op vrijdagen en in de weekenden van 6 juni tot en met 26 september.

Tuinen van MergenMetz is gelegen aan de Utrechtseweg in Doorwerth. Het erf grenst aan de Wolhezerheide met de Heelsumse beek en de bekende indrukwekkende Wodanseiken.

Een zomer lang kun je aan allerlei activiteiten deelnemen in de weekenden. Zo is er op 21 juni een presentatie over de terugkeer van de wolf in Nederland door Glenn Lelieveld. Hij schetst hoe wolven zich in Nederland vestigen, hoe ze leven en welke uitdagingen en kansen dit met zich meebrengt. Ook gaat hij in op beleid, bescherming en de maatschappelijke discussie rondom dit dier.

Een week later staat de film *Een Gemeenschap van Leven* met wandeling op het programma. Rik van der Linden maakte een indrukwekkende film over de samenhang van het leven. Hij neemt daartoe de eik en de o zo verfoeide

eikenprocessierups als uitgangspunt. Samen met ecooloog en filosoof Matthijs Schouten kijkt Van der Linden in de spiegel die deze rups ons jaarlijks voorhoudt. Het is een samenhangend ecosysteem.

Ook is er een wisselende tentoonstelling te zien van oude en hedendaagse kunstenaars van de Veluwezoom: van de Oosterbeekse School en Pictura Veluensis in combinatie met werk van hedendaagse kunstenaars. Het thema daarbij is *het landschap*. De Veluwezoom staat bekend om de fraaie afwisseling van bossen, heide, water en vergezichten. Schilders legden dit vast, kunstenaars van nu laten zich er door inspireren.

Daarnaast zijn er allerhande workshops, zoals van schrijfster Imme Visser: 'Schrijven en het landschap'; kunstenaar en docent Krijntje Oskam 'Landschapsschilderen'. Ook is er een viering van de verjaardag van Johannes Warnardus Bilders, de grondlegger van de Oosterbeekse School. Tijdens deze *Bildersdag* is er een presentatie en kun je een workshop schilderen volgen bij de Wodanseiken.

Meer info: Veluwezomer.nl en MergenMetz.nl

Het beukenbos bij Rolandseck

AUTEUR: ALBERT BOS, FOTO HENNY TAK

Beuken bij Rolandseck groeien goed op leemhoudende grond van de stuwwal, want leem houdt vocht vast. In dit bos kun je de geschiedenis bijna lezen. Veel bomen hebben een 'grote voet' of 'stoof'. Eeuwenlang was beukenhakhout, een 'moderne' vorm van bosbeheer. Om de 10 tot 25 jaar kapte men de takken van de stoof af. Net als bij een knotwilg groeien de takken uit tot een pruik. Afkappen gebeurde op kniehoogte, zodat vee de uitlopers niet afknabbelden. Vaak werd één tak (de spaartelg) niet gehakt. Zo ontstaat een spaartelgenbos. Een stoof kon wel 100 tot 200 jaar meegaan. Als de stoof niet regelmatig gekapt wordt, sterft die af.

Het beukenhakhout leverde hout voor de houtskoolproductie, dat gebruikt werd voordat steenkool zijn intrede als brandstof deed. Het hakhout diende ook als geriefhout, bijvoorbeeld voor stelen van gereedschap en bouwmaterial. In tegenstelling tot eikenhakhout levert beukenhout geen 'eek' op, geklopte, gedroogde en gemalen eikenbast dat looizuur bevat en nodig was voor de leerlooierij.

Veel beukenhakhoutstoven groeiden later door tot opgaand bos. Het terugvormen naar beukenhakhout lukt niet, omdat de beukenstoven niet meer opnieuw uitlopen als je te grote telgen kapt. Door weinig licht onder het gesloten bladerdek is er bijna geen ondergroei.

De zwarte specht heeft baat bij oude beukenbossen voor nestholtes, die later nog gebruikt worden door hollenbroeders en vleermuizen. Omdat de stoven erg oud kunnen worden, zijn ze een bron voor autochtoon plantgoed met erfelijke kenmerken van de oude beuken.

De echte tonderzwam op een stam is een parasiet die het einde van een oude beukenboom aankondigt.

Bij de open monumentendag in september organiseert de afdeling IVN Zuidwest Veluwezoom een rondwandeling bij Rolandseck door het beukenhakhoutbos. Informatie hierover komt in de e-Zuidwester.

Het Park Vertelt

AUTEUR: HERMIEN MIJNEN, FOTO KEES-JAN SCHILSTRA

Zaterdag 29 augustus is er weer een festival Het Park Vertelt in Park Hartenstein in Oosterbeek. Ditmaal is het motto 'geef het een stem!'. Een van de onderdelen van het festivalprogramma is 'een stem voor de beken'.

Stichting Renkums Beekdal en Het Park Vertelt bieden hiermee een podium aan de beweging die de natuur, in dit geval de Renkumse beken, een stem wil geven. Dat gebeurt met optredens van o.a. dichter en filosoof Eva Meijer en klimaatdichter MIRTl. Tekst- en woordkunstenaar

Lieke van Rooijen maakt een passend kunstwerk en er zijn verhalenvertellers met verhalen over de beken. In een creatieve hoek en op een open podium kan iedereen de 'stem voor de beken' eigen woorden en beelden geven.

Het festival laat naast 'een stem voor de beken' nog veel meer stemmen klinken in een programma voor jong en oud. Het begint om 14:00 uur en eindigt rond 20:30 uur. De toegang is gratis. Meer informatie zie www.hetpark-vertelt.nl.

Rewilden in de Jufferswaard?

AUTEUR: HERMIEN MIJNEN

De werkgroep Jufferswaard sloot het seizoen af met een prikkelende excursie. Al wandelend door de Jufferswaard vertelde projectleider Melanie Pikel van Ark over haar werk als rewilder. Dat leverde vooral veel vragen op voor de werkgroep.

Wat is rewilden

Rewilden is het opnieuw wilder laten worden van gebieden die eerder geheel door mensen werden beheerd. Het betekent zoveel mogelijk ruimte geven aan de natuurlijke processen. Dit vanuit het vertrouwen dat de natuur zichzelf kan herstellen en de beste oplossingen vindt. Rewilding wil echter niet zeggen dat de mens helemaal niet meer ingrijpt of terug naar de oertijd zou moeten. Melanie relateert: “voor wat we eerder gewoon ‘natuurontwikkeling’ noemden, wordt nu de internationale en populaire term rewilden gebruikt”.

Esdoorn, foto Hermien Mijnen

Voorbeeld Millingerwaard

De Millingerwaard is een van de zeven voorbeelden van rewilding in Nederland. Eerder was daar sprake van agrarisch gebied en kleiwinning. De mens heeft hier heftig ingegrepen door kleigronden af te graven en bevers en grote grazers te introduceren. Daarna is de natuur vooral met rust gelaten.

Jufferswaard met Melanie Pikel, foto Riemke Bitter

In 25 jaar tijd is een natuurlijk evenwicht ontstaan waar de mens niet veel meer aan hoeft te doen. Grazers en bevers zorgen ervoor dat delen van het gebied openblijven, dat is belangrijk voor de biodiversiteit. De grazers leven in natuurlijke kuddes. Zij zorgen ook voor de zg. stierenkuilen, een broedplaats voor wilde bijen en nieuwe vegetatie.

Natuurbeheer

Melanie vertelt dat beheer zoals wilgen knotten, bramenstruiken en balsemien verwijderen in de Millingerwaard niet meer wordt gedaan. De ervaring is dat de natuur dit zelf oplost: na afgeknaagde of omgevallen wilgen volgt nieuwe begroeiing, reuzenbalsemien verdwijnt vanzelf bij te veel schaduw. Voor deze aanpak moet je vooral geduld hebben en accepteren dat het landschap steeds verandert en daarmee ook de aanwezige soorten planten en dieren. Voor de werkgroep leverde dit vooralsnog veel vragen op. Kan ons snoeiwerk worden overgenomen door andere soorten grazers? Laten we de balsemien of esdoornopslag gewoon staan? Moeten we minder of kleinere zichtlijnen maken?

De antwoorden zijn niet zomaar voorhanden. Er zijn immers ook belangrijke verschillen. De 800 ha Millingerwaard is wat anders dan 31 ha Jufferswaard. De recreatiedruk in de Jufferswaard is veel hoger en hier willen we ook de restanten van de steenfabriek zichtbaar houden. Het blijft dus zoeken naar de goede balans tussen met rust laten en ingrijpen. De resultaten van Ark in de Millingerwaard inspireren in ieder geval om kritisch naar ons eigen handelen te blijven kijken.

Meer lezen over rewilding?

www.ark.nl alles over Ark Rewilding Nederland en hun verschillende projecten.

<https://rewildingexpertisecentre.nl> informatie over het Expertisecentrum Rewilding, een samenwerking tussen Wageningen Universiteit en het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW),

Kort van stuk

Op het internet vind je heel veel informatie over van alles wat met de natuur uit je omgeving te maken heeft. Albert Bos struint voor elke editie van de Zuidwester het internet af op wederwaardigheden die voor u als lezers van de Zuidwester mogelijk interessant zijn.

Altijd op de hoogte Natuur en Milieu Gelderland

De emailnieuwsbrief Natuur en Milieu Gelderland verschijnt elke drie weken. Daarin: actualiteiten over projecten, aankondigingen van activiteiten en vacatures van onszelf en andere groene organisaties uit heel Nederland. www.natuurenmilieugelderland.nl/actueel/nieuws/inschrijven-nieuwsbrief/

De Boom van het Jaar 2026

Op zoek naar het verhaal achter de boom | Meld jouw boom aan!

De Boom van het Jaar 2026 draait niet om de dikste, mooiste of oudste boom, maar om markante bomen met een bijzonder verhaal. Het kan gaan om een legende, een historisch verhaal of om een boom met een bijzondere waarde voor een dorp of stad. De boom die een natuur-ramp overleefde of waaronder al sinds mensenheugenis het dorpsfeest plaatsvindt. www.deboomvanhetjaar.nl/

Tentoonstelling 'Giga

Natuurmuseum Brabant presenteert vanaf 4 juni de nieuwe tentoonstelling Giga: ontdek insecten zoals je ze nooit ziet. De expositie toont indrukwekkende, extreem uitvergrote macrofoto's van Nederlandse insecten, gemaakt door fotograaf Sipke Wadman. Giga is te zien tot en met 1 november 2026. www.natuurmuseumbrabant.nl/giga-ontdek-insecten-zoals-je-ze-nooit-ziet

Ontdek overal natuur met Klokhuis SoortSafari

Natuur is overal, misschien wel dichterbij dan gedacht. Om samen de natuur te ontdekken presenteert Het Klokhuis de Klokhuis SoortSafari; een app om planten en dieren te herkennen. Elke week is er een nieuwe soort. Het zijn er 52 in totaal, dus verzamel ze allemaal! <https://hetklokhuis.nl/dossier/169/soortsafari>
<https://hetklokhuis.nl/dossier/169/soortsafari/843/soortsafari>

Mededelingen bestuur

Zaterdag 29 mei is de Algemene Ledenvergadering (ge-weest?). Het is onzeker of deze Zuidwester op tijd bij u in de bus is gevallen om u te informeren. Daarom hebben alle leden een mail met een uitnodiging voor de ALV ontvangen. Op onze vernieuwde site IVN ZWV kunt u de agenda vinden. Bij de ALV nemen wij afscheid van Folchert van Dijken als bestuurslid. Hij is twee termijnen van vier jaar bestuurslid geweest, waarbij ook enige tijd als penningmeester. Nu, na die acht jaar leek het Folchert

ook goed om afscheid te nemen en het stokje over te dragen aan jongere bestuursleden. Het bestuur dankt Folchert voor zijn inzet als bestuurslid.

Marguerite Sweers-Meijering overleden

Op 12 maart 2026 is op 86 jarige leeftijd ons lid Marguerite Sweers-Meijering overleden.

Op zaterdag 18 juni 2022 hield onze afdeling in de tuin van Marguerite en haar man Henk de ALV. Een interessante excursie zo dichtbij is haast niet te bedenken. De tuin rond het huis heeft door onderliggende lemlagen verschillende (schijn-)grondwaterstanden, waarin ongeveer 500 soorten wilde planten groeien, waaronder veel waardplanten. Sinds 1997 noteerde Marguerite het vlin-derbezoek in de tuin: Bruin blauwtje, Icarusblauwtje, Oranjetip, al met al zo'n 25 dagvlindersoorten. In 2019 was ze 40 jaar lid van IVN. Marguerite was een echt natuurmens. In de keuken lag altijd een kijker met notitie-blokje klaar om waarnemingen te noteren. Ze was actief lid van Vogelwerkgroep Arnhem en maakte voor Natuur-monumenten in Gelderland veel foto's. Op de foto Marguerite tijdens excursie naar de wijstgronden in Uden 2019

Wiebe Selders stopt als coördinator

Wiebe Selders stop na 30 jaar als coördinator van de werkgroep Heelsumse Beek. Gert Kreggemeijer is zijn opvolger.

Elders in dit blad vertelt Wiebe over zijn werk met deze werkgroep. Hij blijft lid van de werkgroep 'Stromende beken' met als doel droogvallende beken en sprengen weer zichtbaar maken. Het lijkt erop dat hij dat nog lang wil blijven doen. Zijn passie, water, liefst stromend, in het landschap zichtbaar maken en houden. Wiebe werd Lid in de Orde van Oranje-Nassau voor zijn werk in de natuur in Tsjechië met een groep Nederlandse vrijwilligers. Hij organiseerde dat jarenlang. De afdeling IVN Zuidwest Veluwezoom is Wiebe dankbaar voor zijn inzet en werk voor de beken in ons werkterrein.

Beleef de natuur

